

Prof. dr. sc. Slađana Aras Kramar

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

E-pošta: saras@pravo.unizg.hr

Izvorni znanstveni članak / Original scientific paper

DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/39110>

JE LI OSTVARENA PRAVOZAŠTITNA SVRHA POSTUPKA RADI NADOMJEŠTANJA PRISTANKA ZA POSVOJENJE DJETETA?*

Sažetak

Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2015. godine propisuje sudski izvanparnični postupak u kojem pristanak za posvojenje djeteta, koji bi trebao dati roditelj odnosno skrbnik djeteta, nadomješta odluka suda. Uvođenje posebnog sudskog postupka obrazložilo se potrebom osnaživanja prava na saslušanje svih sudionika s pravnim interesom, općenito nužnošću propisivanja sudske zaštite i njezinih jamstava kao primjerenije s obzirom na to da se posvojenjem bitno zadire u konvencijsko pravo na obiteljski život. Sudski izvanparnični postupak radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta prepoznat je i kao postupni korak u prenošenju postupka posvojenja u nadležnost suda, što je među susjednim državama u reformskim nastojanjima postigla Slovenija. Materijalnopravne pretpostavke pod kojima pristanak roditelja može nadomjestiti odluka suda dijelom se preklapaju s pretpostavkama sudskog izvanparničnog postupka radi lišenja prava na roditeljsku skrb, kao mjere obiteljskopravne zaštite. Stoga je u doktrini postupak u kojem pristanak roditelja za posvojenje djeteta nadomješta odluka suda nazvan sumarnim postupkom lišenja prava na roditeljsku skrb. Cilj rada je raspraviti određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta. U tom kontekstu analizirat će se stranke u postupku i povezano s time, procesna jamstva prava na saslušanje, dokazni postupak, rješenje te pravni lijekovi. U raspravi postupnopravnih pitanja nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta odlukom suda uzimaju se u obzir i novine na normativnoj razini, okolnost donošenja Zakona o izvanparničnom postupku Republike Hrvatske iz 2023. godine kao općeg izvora izvanpar-

* Ovaj je rad licenciran pod licencom CC BY-NC 4.0 © autor(i). / This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 license © author(s).

ničnog postupka, (skromna) sudska praksa te odgovarajuća rješenja njemačkog i austrijskog izvanparničnog prava i postupka.

Ključne riječi: *pristanak za posvojenje djeteta, roditelj, skrbnik, izvanparnični postupak, Obiteljski zakon, Zakon o izvanparničnom postupku*

1. UVODNO O KONTEKSTU UVOĐENJA POSEBNOG SUDSKOG IZVANPARNIČNOG POSTUPKA

Temeljno je načelo Obiteljskog zakona iz 2015. godine (Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23; u nastavku: ObZ) zaštita dobrobiti i prava djeteta (čl. 5. ObZ-a; vidi više: Rešetar, 2022, 15).¹ To se načelo zrcali ne samo u osnaživanju procesnopravnog položaja djeteta u obiteljskim oficijelnim (sudskim i upravnim) postupcima,² već i u propisivanju pravozaštitnog puta, posebnog sudskog izvanparničnog postupka u kojem bi sud, uz ispunjenje određenih procesnopravnih i materijalnopravnih pretpostavki, odlukom nadomjestio pristanak roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta (vidi: čl. 493.–495. ObZ-a). U međunarodnom kontekstu posebno se značenje pridaje pitanjima o pristancima za posvojenje i postupku odnosno formi u kojoj bi se oni trebali dati.³ Uvođenje posebnog sudskog izvanparničnog postupka u hrvatski pravni sustav predstavljalo je i odgovor na zahtjeve koji su proizlazili iz jurisprudencije Europskog suda za ljudska prava (u nastavku: ESLJP), u kojoj se upućivalo na povrede postupka, općenito izostanak postupovnih jamstava sudjelovanja roditelja pri posvojenju djeteta (ESLJP: X. protiv Hrvatske, 2008; A. K. i L. protiv Hrvatske, 2013; vidi i: Guštin, 2023, 540–541).⁴

¹ O konceptu najboljeg interesa djeteta kao materijalnom pravu, interpretativnom načelu te pravilu postupka vidi: Committee on the Rights of the Child, 2013.

² O ostvarivanju prava djeteta na izražavanje mišljenja u hrvatskom sustavu socijalnog rada te građanskom pravosuđu vidi: Rešetar i Lucić, 2024; Knol Radoja i Šago, 2024.

³ Vidi: Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 5/13. Vidi i: Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana) (engl. *European Convention on the Adoption of Children (Revised)*), Zbirka ugovora Vijeća Europe (engl. *Council of Europe Treaty Series – CETS*), br. 202, 27. studenoga 2008. (u nastavku: EKPD). EKPD propisuje kao iznimku slučajeve u kojima se posvojenje može zasnovati bez pristanka roditelja (vidi: čl. 5. EKPD-a). Među ostalim, ako su roditelji lišeni prava na roditeljsku skrb, uključujući i oduzimanje prava na pristanak za posvojenje djeteta, zakonom se može propisati da njihov pristanak nije potreban (čl. 5. st. 4. EKPD-a). Međutim, naglašava se da taj roditelj mora biti informiran što prije o pokretanju postupka posvojenja djeteta (Council of Europe, 2008, 5).

⁴ Vidi u obrazloženju Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona (Vlada Republike Hrvatske, 2015, 245.–246.). ESLJP ističe da iako čl. 8. (europske) Konvencije (Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17; u nastavku: EK) ne sadrži izričite postupovne zahtjeve, postupak donošenja odluka treba biti pošten te osigurati dužno poštovanje interesa zaštićenih tom konvencijskom odredbom. U tom kontekstu roditelji bi trebali biti dovoljno uključeni u postupak u

U predmetima o javnopravnim mjerama obiteljskopravne zaštite i posvojenju djeteta ESLJP naglašava da proces donošenja odluke treba biti proveden na način kojim se osigurava da je donositelj odluke upoznat s mišljenjima i interesima bioloških roditelja te da su oni propisno uzeti u obzir, kao i da roditelji mogu pravovremeno podnositi svo raspoloživa pravna sredstva (ESLJP: W. protiv Ujedinjene Kraljevine, 1987, para. 64; T. P. i K. M. protiv Ujedinjene Kraljevine, 2001, para. 72; Neulinger i Shuruk protiv Švicarske, 2010, para. 139; Y. C. protiv Ujedinjene Kraljevine, 2012, para. 138; Strand Lobben i drugi protiv Norveške, 2019, para. 212–213). Bitno je ispitati jesu li roditelji bili uključeni u cjelokupni proces donošenja odluka u mjeri dostatnoj za pružanje potrebne zaštite njihovih interesa te je li im omogućeno da u potpunosti izlože predmet, uzimajući u obzir konkretne okolnosti slučaja i ozbiljnost odluka o kojima je riječ (ESLJP: W. protiv Ujedinjene Kraljevine, 1987, para. 64; T. P. i K. M. protiv Ujedinjene Kraljevine, 2001, para. 72; Neulinger i Shuruk protiv Švicarske, 2010, para. 139; Y. C. protiv Ujedinjene Kraljevine, 2012, para. 138; Strand Lobben i drugi protiv Norveške, 2019, para. 212–213). Iako ESLJP podcrtava interes djeteta kao primaran u procesu donošenja odluka, ukazuje i na potrebu uravnotežene ocjene interesa djeteta i njegove biološke obitelji, posebice u postupku koji je okončan lišenjem prava na roditeljsku skrb te odobrenjem posvojenja djeteta (ESLJP: Strand Lobben i drugi protiv Norveške, 2019, para. 220).

Kao uzor za propisivanje izvanparničnog postupka u kojem pristanak za posvojenje djeteta koji bi trebao dati roditelj odnosno skrbnik djeteta nadomješta odluka suda, istaknuto je njemačko pravo, i to odredba čl. 1748. njemačkog Građanskog zakonika (njem. *Bürgerliches Gesetzbuch*, RGBl S, br. 195; u nastavku: BGB) (Vlada Republike Hrvatske, 2014, 253). Prema odredbi čl. 493. st. 1. hrvatskog ObZ-a, sud će u izvanparničnom postupku rješanjem nadomjestiti pristanak roditelja, odnosno skrbnika za posvojenje djeteta u slučajevima propisanim čl. 190. st. 1. te čl. 192. st. 3. i 4. ObZ-a. Citiranim odredbama, među slučajevima u kojima odluka suda u izvanparničnom postupku nadomješta pristanak roditelja za posvojenje djeteta, određeno je: (1) ako roditelj dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta; (2) ako roditelj zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu; te (3) ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati nijedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta (čl. 190. st. 1. ObZ-a). ObZ ne prepoznaje pravozaštitni put sudskog izvanparničnog postupka samo

---

cjelini, odnosno trebala bi im biti pružena potrebna zaštita njihovih interesa, dok bi domaći sudovi trebali provesti detaljno ispitivanje cjelokupne obiteljske situacije te donijeti odluku na temelju uravnotežene i razumne ocjene odgovarajućih interesa svih sudionika, vodeći računa o najboljem interesu djeteta (Council of Europe/European Court of Human Rights, 2024, 87).

radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje, već i (stalnog) skrbnika djeteta. Odluka suda u izvanparničnom postupku nadomješta pristanak skrbnika djeteta: (1) ako je za posvojenje potreban pristanak skrbnika djeteta, a on je zaposlenik Hrvatskog zavoda za socijalni rad (u nastavku: HZSR) (čl. 192. st. 3. ObZ-a); te (2) ako skrbnik čiji je pristanak potreban odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga (čl. 192. st. 4. ObZ-a).

Polazeći od propisanih slučajeva u hrvatskom pravu, materijalnopravne pretpostavke pod kojima pristanak roditelja može nadomjestiti odluka suda dijelom se preklapaju s pretpostavkama sudskog izvanparničnog postupka radi lišenja prava na roditeljsku skrb, kao mjere obiteljskopravne zaštite (usporedi čl. 493. st. 1. u vezi s čl. 190. st. 1. te čl. 170. i čl. 171. ObZ-a). U slučajevima u kojima bi prema procjeni HZSR-a posvojenje bilo moguće kao oblik trajne skrbi o djetetu te u skladu s njegovom dobrobiti, trebalo bi optirati za pokretanje postupka radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje djeteta (vidi: Vlada Republike Hrvatske, 2015, 246). Stoga je u doktrini postupak u kojem pristanak roditelja za posvojenje djeteta nadomješta odluka suda nazvan sumarnim postupkom lišenja prava na roditeljsku skrb (Rešetar, 2022, 737). Unatoč tomu, u praksi su i dalje učestaliji sudski izvanparnični postupci radi lišenja prava na roditeljsku skrb u odnosu na ovaj specifičan pravozaštitni put nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje djeteta (Aras Kramar, 2022, 590, 594–595).

Tijekom deset godina primjene ObZ-a javila se određena (skromna) sudska praksa izvanparničnog postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta koja otvara određena načelno teorijska, ali i implementacijsko-praktična pitanja. Aktualizira se pitanje aktivne legitimacije za pokretanje postupka, uopće tko su stranke u postupku, povezano s time, procesnih jamstava prava na saslušanje u izvanparničnom postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta. Nastoji se odrediti pravna priroda i djelotvornost rješenja, općenito postupka u kojem se nadomještava pristanak za posvojenje djeteta, kao i obilježja žalbe protiv odluka donesenih u tom postupku. U raspravi postupovnopравnih pitanja nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta uzimaju se u obzir (i) novine na domaćoj normativnoj razini, okolnost donošenja Zakona o izvanparničnom postupku iz 2023. godine (Narodne novine, br. 59/23; u nastavku: ZIP) kao općeg izvora izvanparničnog prava i postupka, ali i odgovarajuća rješenja pravnih sustava germanskog pravnog kruga koja su utjecala i na opće institucije izvanparničnog postupka i na taj posebni izvanparnični postupak.⁵

⁵ Vidi: čl. 1748. te čl. 1746. st. 1. i 3. njemačkog BGB-a; vidi i njemački Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti iz 2008. godine (njem. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, BGBI I S, br. 2587; u nastavku: FamFG). U Austriji je izvor kako općih institucija izvanparničnog postupka tako i postupovnih pravila u obiteljskim i statusnim stvarima u Saveznom zakonu o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima iz 2003. godine (njem. *Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen*, Außerstreugesetz, BGBI I, br. 111/2003; u nastavku: AußStrG).

2. O DOPUŠTENOSTI PRAVOZAŠTITNOG PUTA NADOMJEŠTANJA PRISTANKA ZA POSVOJENJE DJETETA ODLUKOM SUDA

2.1. OPĆENITO

Iz odredaba ObZ-a o pristanku roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta te o slučajevima kad odluka suda nadomješta taj pristanak proizlaze posebne procesne pretpostavke dopuštenosti pravozaštitnog puta sudskog izvanparničnog postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta. Prema odredbi čl. 188. st. 5. ObZ-a, ako je roditelj umro, nestao ili nepoznat ili je lišen prava na roditeljsku skrb, nije obvezan njegov pristanak za posvojenje djeteta (vidi više: Rešetar, 2022, 726). U tim slučajevima pristanak za posvojenje daje djetetov skrbnik (čl. 192. st. 1. ObZ-a). Stoga u slučaju roditelja koji je, među ostalim, lišen prava na roditeljsku skrb nije dopušten postupak radi nadomještanja njegova pristanka za posvojenje djeteta (*arg. ex* čl. 188. st. 5. t. 2., čl. 192. st. 1. ObZ-a).

Iako pristanak roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb za posvojenje djeteta nije obvezan niti je on stranka (upravnog) postupka zasnivanja posvojenja, HZSR je dužan osigurati tom roditelju (koji je lišen prava na roditeljsku skrb) pravo da izrazi mišljenje o mogućnosti da dijete bude posvojeno, vodeći računa o tajnosti postupka posvojenja (čl. 209. st. 1., čl. 210. st. 2. i 4. ObZ-a). Mišljenje roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb nije obvezujuće, već će stručni radnici HZSR-a sadržaj tog mišljenja uzeti u obzir pri donošenju stručne procjene o tome je li posvojenje u konkretnom slučaju najbolji oblik trajnog zbrinjavanja djeteta (čl. 210. st. 3. ObZ-a; vidi više: Rešetar, 2022, 773).

U sustavu ObZ-a postoji i daljnji subjektivni kriterij dopuštenosti sudskog izvanparničnog postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, i to u slučajevima kad pristanak roditelja nije obvezan. U tim slučajevima, kad pristanak roditelja nije obvezan, pristanak za posvojenje daje djetetov skrbnik (čl. 192. st. 1. u vezi s čl. 188. st. 5. ObZ-a). Ako je djetetov skrbnik zaposlenik HZSR-a ili ako skrbnik (neovisno je li zaposlenik HZSR-a) odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga, dopušten je postupak radi nadomještanja pristanka skrbnika djeteta za posvojenje (čl. 192. st. 3. i 4. ObZ-a). Okolnost da ObZ propisuje pravozaštitnu potrebu pokretanja sudskog izvanparničnog postupka radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje ako je skrbnik zaposlenik HZSR-a, opravdava se postojanjem kolizije interesa, uzimajući u obzir da u hrvatskom pravnom sustavu HZSR u upravnom postupku odlučuje o zasnivanju posvojenja (*arg. ex* čl. 192. st. 1. u vezi s čl. 188. st. 5., čl. 200. ObZ-a; Aras Kramar, 2022, 584).

Pri uvođenju u hrvatski sustav ObZ-a posebnog sudskog izvanparničnog postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, prepoznato je njemačko pravo kao

uzor. Međutim, relevantne odredbe BGB-a te ObZ-a pokazuju da postoje bitne razlike između njemačkog i hrvatskog pravnog sustava. Prvo, u njemačkom je pravnom sustavu postupak zasnivanja posvojenja u nadležnosti suda u izvanparničnom postupku,⁶ dok je u hrvatskom pravu kako prethodni postupak procjene podobnosti i prikladnosti potencijalnih posvojitelja tako i postupak zasnivanja posvojenja u (upravnoj) nadležnosti HZSR-a. (vidi: čl. 200. ObZ-a). Također, prema njemačkom rješenju iz odredbe čl. 1748. BGB-a odlukom suda uz ispunjenje propisanih pretpostavka nadomješta se pristanak roditelja za posvojenje djeteta (Keidel, 2009, 1222, 1227; Schwab, 2009, 788–789). Pritom se u njemačkom pravu inzistira na pristanku roditelja za posvojenje djeteta, osim ako roditelj trajno nije u mogućnosti dati izjavu ili je roditelj trajno nepoznatog boravišta (čl. 1747. st. 1. i 4. BGB-a).

Iako je u hrvatskom sustavu ObZ-a propisan posebni sudski izvanparnični postupak radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje djeteta, pristanak određenih kategorija roditelja nije obavezan, među ostalim, roditelja koji su lišeni prava na roditeljsku skrb (*arg. ex* čl. 188. st. 5. t. 2. ObZ-a). Umjesto tih roditelja, pristanak daje skrbnik djeteta (čl. 192. st. 1. ObZ-a). Uz to, ObZ prepoznaje sudski izvanparnični postupak radi nadomještanja pristanka koji bi trebao dati skrbnik ako je on zaposlenik HZSR-a ili ako skrbnik (kad je njegov pristanak obavezan) odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga (čl. 192. st. 3. i 4. ObZ-a). Inače, njemački BGB u odredbi čl. 1746. st. 3. prepoznaje mogućnost da sud u izvanparničnom postupku nadomjesti pristanak ili suglasnost skrbnika ako on bez opravdanog razloga odbije dati pristanak ili suglasnost za posvojenje djeteta (vidi: Keidel, 2009, 1222). Međutim, pretpostavke pod kojima skrbnik daje pristanak ili suglasnost za posvojenje djeteta drukčije su postavljene nego u hrvatskom pravu (vidi: čl. 1746. st. 1. i 3. BGB-a; vidi i: Schwab, 2009, 372).

Uz subjektivni kriterij dopuštenosti postupka radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje djeteta, ObZ propisuje i prethodno postupanje HZSR-a u cilju upozorenja roditelja koji dulje vrijeme zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete. HZSR će roditelja koji odbija dati pristanak za posvojenje upozoriti da njegov pristanak može biti nadomješten odlukom suda, nakon što istekne rok od tri mjeseca, računajući od dana kad je upozoren na tu mogućnost (čl. 189. st. 1. ObZ-a). Uz upozorenje, HZSR će upoznati roditelja o mogućnosti izricanja mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora u trajanju od tri mjeseca, osim ako dijete na temelju rješenja suda već stanuje izvan obitelji (čl. 189. st. 2. u vezi s čl. 145. ObZ-a). To upozorenje roditelja nije obvezno ako je roditelj promijenio adresu stanovanja, a o promjeni adrese nije obavijestio nadležni ured HZSR-a te adresu stanovanja roditelja nije moguće utvrditi (čl. 189. st. 3. ObZ-a). Rok od tri mjeseca počinje teći od prve poduzete radnje HZSR-a radi utvrđivanja adre-

⁶ Za postupak posvojenja vidi odredbe čl. 186.–199. FamFG-a. Vidi i: Keidel, 2009, 1221.–1222.

se stanovanja roditelja, odnosno od dana davanja upozorenja roditelju (čl. 189. st. 4. ObZ-a). Međutim, taj rok ne može isteći prije nego što protekne pet mjeseci od rođenja djeteta (čl. 189. st. 5. ObZ-a). Slična rješenja sadrži i čl. 1748. st. 2. njemačkog BGB-a (vidi: Schwab, 2009, 373). Pritom je u sustavu ObZ-a prethodno postupanje HZSR-a izrijekom postavljeno kao pretpostavka dopuštenosti postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje roditelja koji dulje vrijeme zlopotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete (*arg. ex* čl. 190. st. 2. ObZ-a; Aras Kramar, 2022, 586). U tom sklopu sud će odbaciti prijedlog za donošenje rješenja koje nadomješta pristanak roditelja za posvojenje (1) ako HZSR prethodno nije upozorio roditelja, odnosno upoznao s mogućnošću izricanja mjere intenzivne stručne pomoći ili (2) ako od dana upozorenja nisu protekla tri mjeseca, odnosno ako od prve radnje radi utvrđivanja adrese stanovanja roditelja nisu protekla tri mjeseca u slučaju kad nije bilo moguće dati upozorenje zbog nepoznate adrese stanovanja roditelja (čl. 190. st. 2. ObZ-a).

2.2. POSEBNO O MATERIJALNOPRAVNIM PRETPOSTAVKAMA NADOMJEŠTANJA PRISTANKA RODITELJA ZA POSVOJENJE DJETETA

Prema odredbi čl. 190. st. 1. ObZ-a odluka suda u izvanparničnom postupku nadomješta pristanak roditelja za posvojenje djeteta: (1) ako roditelj dulje vrijeme zlopotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava ili svojim ponašanjem pokazuje nezainteresiranost za dijete, a posvojenja bi bilo za dobrobit djeteta; (2) ako roditelj zlopotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu; te (3) ako je roditelj nesposoban u tolikoj mjeri da nije trajno u stanju ostvarivati niti jedan sadržaj roditeljske skrbi i nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika, a posvojenje bi bilo za dobrobit djeteta. Polazeći od opisanih pretpostavaka postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, postoji pravozaštitna potreba pokretanja tog postupka kako u slučaju roditelja kojem su prethodno bile određene mjere obiteljskoppravne zaštite, među ostalim, oduzimanje prava da stanuje s djetetom, ako roditelj nije stvorio uvjete povratka djeteta u obitelj, tako i u slučaju roditelja koji samo povremeno ostvaruje osobne odnose s djetetom smještenim u ustanovu socijalne skrbi, bez pokazivanja interesa za njegov povratak u obitelj (tako: Vlada Republike Hrvatske, 2015, 245; vidi i: Rešetar, 2022, 739). Međutim, pravozaštitna potreba pokretanja postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta postoji (i) u okolnostima slučaja kad je roditelj u kraćem vrijeme teško zlostavljao ili zanemarivao dijete u tolikoj mjeri da prema procjeni HZSR-a povratak djeteta u obitelj više nije moguć (tako: Vlada Republike Hrvatske, 2015, 245; vidi i: Rešetar, 2022, 740).

Na sličan su način pretpostavke postupka radi nadomještanja pristanka roditelja određene i u odredbi čl. 1748. st. 1. njemačkog BGB-a u kojem je, kao pretpostavka, naglašeno da bi izostanak posvojenja prouzročio nerazmjernu štetu djetetu (njem. *unverhältnismäßigem Nachteil*) (Schwab, 2009, 373). Pritom postoji osobito teška povreda roditeljske odgovornosti i u slučaju ako postoji vjerojatnost da se roditelju više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu, npr., zbog kaznenog djela na štetu djeteta (Schwab, 2009, 373). U slučaju (puke) nezainteresiranosti za dijete, u njemačkom pravu inzistira se na prethodnom postupanju ureda za mladež (njem. *Jugendamt*) u kontekstu savjetovanja roditelja (čl. 1748. st. 2. BGB-a; Schwab, 2009, 373). Kao i u njemačkom rješenju, ObZ u slučaju roditelja koji zloupotrebljava ili grubo krši roditeljsku odgovornost, dužnost i prava u kraćem razdoblju u tolikoj mjeri da postoji vjerojatnost da mu se više neće moći trajno povjeriti skrb o djetetu (iz čl. 190. st. 1. t. 2. ObZ-a), ne inzistira na prethodnom postupanju HZSR-a u cilju upozorenja roditelja (*arg. ex* čl. 190. st. 2. ObZ-a).

Treći slučaj možebitne potrebe pokretanja postupka radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje djeteta odnosio bi se na roditelja koji se nalazi u komi ili kojem su mentalne sposobnosti u tolikoj mjeri ograničene da ne može trajno ostvarivati nijedan sadržaj roditeljske skrbi, a pritom nema izgleda da će se dijete podizati u obitelji bližih srodnika (tako: Vlada Republike Hrvatske, 2015, 245). Taj je slučaj, i to trajna nesposobnost roditelja da se brine za dijete i odgaja ga zbog osobito teške psihičke bolesti ili osobito teškog intelektualnog ili duševnog invaliditeta, uz okolnost da dijete ne bi moglo odrastati u obitelji, prepoznat i u odredbi čl. 1748. st. 3. BGB-a. Prema čl. 188. st. 2. ObZ-a neovisno u kojem je dijelu roditelj lišen poslovne sposobnosti, treba se upoznati s okolnošću posvojenja djeteta te se od roditelja treba zatražiti pristanak. HZSR je dužan tog roditelja na prikladan način informirati o pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja djeteta (vidi: čl. 188. st. 2. ObZ-a). Ako roditelj lišen poslovne sposobnosti nije u stanju razumjeti značenje pristanka za posvojenje, njegov pristanak može nadomjestiti odluka suda (čl. 188. st. 3. ObZ-a; vidi više: Rešetar, 2022, 727).

3. STRANKE U POSTUPKU RADI NADOMJEŠTANJA PRISTANKA ZA POSVOJENJE DJETETA

3.1. TKO JE AKTIVNO LEGITIMIRAN POKRENUTI POSTUPAK?

Aktivna legitimacija za pokretanje postupka radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta određena je u čl. 493. st. 2. i 3. ObZ-a. Postupak radi donošenja rješenja kojim se nadomješta pristanak roditelja pokreće (područni ured) HZSR-a prebivališta, odnosno boravišta roditelja (čl. 493. st. 2. ObZ-a). Postupak radi donošenja rješenja kojim se nadomješta pristanak skrbnika također pokreće (područni ured) HZSR-a, i to onaj koji je imenovao skrbnika (čl. 493. st. 3. ObZ-a). Odredbe pre-

ma kojima je samo prijašnji centar za socijalnu skrb, sada područni ured HZSR-a ovlašten pokrenuti postupak radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta obrazlaže se okolnostima da HZSR provodi pripremu djeteta za posvojenje te (upravni) postupak za zasnivanje posvojenja (vidi: čl. 200. – čl. 217. ObZ-a; tako i: Aras Kramar, 2022, 591).

Otvoreno je pitanje bi li dijete bilo ovlašteno pokrenuti postupak radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za njegovo posvojenje te kako bi sud postupio s takvim prijedlogom djeteta. Dijete je ovlašteno pokretati sudske izvanparnične postupke radi određivanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta, među ostalim, i postupak radi lišenja prava roditelja na roditeljsku skrb (čl. 151. st. 1., čl. 154. st. 2., čl. 156. st. 1., čl. 165. st. 1., čl. 172. st. 1., čl. 178., čl. 179. ObZ-a). Uz to, ObZ izrijeком propisuje mogućnost da sud djetetu koje je navršilo četrnaest godina, na njegov zahtjev, dopustiti poduzimanje (daljnjih) radnji u pokrenutom postupku, i to iznositi činjenice, predlagati dokaze, podnositi pravne lijekove i poduzimati druge radnje, ako je sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnja (čl. 359. st. 1. ObZ-a). U tom sklopu je i drugostupanjski sud u povodu žalbe izrazio shvaćanje da je dijete ovlašteno pokrenuti izvanparnični postupak radi oduzimanja prava na stanovanje s djetetom te povjeravanja svakodnevnje skrbi o djetetu drugoj osobi, kao i da s takvim prijedlogom treba postupiti kao s prijedlogom postupovno sposobne osobe (rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 50 GŽ Ob-1112/2017-2). Prema daljnjim postavkama tog shvaćanja prvostupanjski sud u okviru tako pokrenutog postupka trebao bi ispitati je li dijete sposobno shvatiti značenje i pravne posljedice tih radnji, odnosno je li ono sposobno za vođenje postupka u skladu s čl. 359. ObZ-a (rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 50 GŽ Ob-1112/2017-2). Unatoč ovlasti djeteta da pokreće sudske izvanparnične postupke o mjerama obiteljsko-pravne zaštite, pa i mogućnosti da mu sud prizna postupovnu sposobnost za poduzimanje daljnjih radnji u postupku, ObZ-om se osigurava pravo djeteta na zastupnika, i to u osobi posebnog skrbnika iz Centra za posebno skrbništvo (*arg. ex* čl. 487. ObZ-a).

Ako bi dijete bilo ovlašteno pokrenuti sudski izvanparnični postupak radi lišenja prava roditelja na roditeljsku skrb, ono bi trebalo biti ovlašteno pokretati i sudski izvanparnični postupak radi nadomještanja pristanka roditelja za njegovo posvojenje (*arg. a maiori ad minus ex* čl. 172. st. 1. ObZ-a). To tim više što međunarodni i europski standardi govore o pravu djeteta na pristup pravosuđu, pa i o mogućnosti da države stranke djetetu priznaju pravo ostvarivati neka ili sva prava koja imaju stranke u sudskim postupcima (Council of Europe, 2011, t. III. E. 1. i 2., t. IV. D. 1.; čl. 5. Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 1/10, 3/10). Također, u njemačkom pravu koje je istaknuto kao uzor hrvatskih rješenja, djetetu je izrijeком priznata legitimacija za pokretanje postupka radi nadomještanja pristanka njegova roditelja za posvojenje (čl. 1748. st. 1. BGB-a).

3.2. TKO SU STRANKE U POSTUPKU?

ObZ u odredbi čl. 493. st. 2. i 3. izrijekom propisuje aktivnu legitimaciju za pokretanje postupka radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta. Citirana odredba ne određuje tko su stranke u tom postupku. S druge strane, u njemačkom FamFG-u kao sudionik postupka u kojem se nadomješta pristanak odnosno suglasnost za posvojenje djeteta određena je osoba čija se izjava nadomješta (čl. 188. st. 2. FamFG-a; Keidel, 2009, 1227). Također, kao što je istaknuto, njemački BGB izrijekom određuje i pokretanje postupka radi nadomještanja pristanka roditelja za posvojenje na zahtjev djeteta (čl. 1748. st. 1. BGB-a; vidi više: poglavlje 3.1.). Tomu treba pridodati rješenje čl. 188. st. 2. FamFG-a prema kojem je općenito ured za mladež odnosno državni ured za mladež na vlastiti zahtjev sudionik u postupku (Keidel, 2009, 1227–1228).

Polazeći od opće odredbe o tome da je dijete stranka u svakom postupku u kojem se odlučuje o njegovim pravima i interesima, treba uzeti da je dijete u svakom slučaju stranka u postupku radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta, i to kao stranka zastupano po posebnom skrbniku (*arg. ex* čl. 358., čl. 493. st. 6. ObZ-a). Stranka u postupku bio bi i HZSR koji je i izrijekom ovlašten pokretati postupke radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta (*arg. ex* čl. 493. st. 2. i 3., čl. 354. st. 2. t. 8. ObZ-a). Uz dijete i HZSR, stranka u postupku bio bi i roditelj odnosno skrbnik čiji bi se pristanak nadomjestio odlukom suda (*arg. ex*: čl. 493. st. 4. i 5. ObZ-a; čl. 6. EK-a) (tako i: Aras Kramar, 2022, 591). To tim više što ObZ u općim odredbama o izvanparničnim postupcima, prema uzoru na procesnu doktrinu germanskog pravnog kruga, prihvaća pojam stranke u širem smislu (Rechberger, 2013, 16–25; Keidel, 2009, 113–119; vidi i: čl. 2. AußStrG-a; čl. 7. FamFG-a). U tom sklopu stranke su u izvanparničnom postupku predlagatelj i osoba koju je predlagatelj označio kao protustranku ili ju je inače naveo kao stranku (čl. 436. st. 1. t. 1. i 2. ObZ-a). Uz primjenu opisanog formalnog kriterija, stranka u postupku svaka je osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati odluka koja se predlaže ili odluka koju sud u povodu prijedloga ili po službenoj dužnosti može donijeti, odnosno osoba na čiji bi pravni položaj mogla izravno utjecati neka druga radnja suda (čl. 436. st. 1. t. 3. ObZ-a).⁷

Određenje stranaka u izvanparničnom postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, posebice određenje stranke u materijalnom smislu, nije jednostavno. Među ostalim, na to ukazuje sudska praksa. Tako je u postupku radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje djeteta suđeno da je roditelj (koji je lišen prava na roditeljsku skrb) osoba na čiji bi pravni položaj izravno mogla utjecati odluka koja se predlaže, i to nadomještanje pristanka skrbnika djeteta koji je zaposlenik HZSR-a za posvojenje (rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 5 Gž Ob-89/2024-2). Stoga je, prema daljnjim

⁷ Riječ je o određenju stranke u materijalnom smislu. Usporedi: Dika, 2023, 35.; Maganić, 2014, 106.; Rechberger, 2013, 18.; Keidel, 2009, 114.

postavkama shvaćanja tog drugostupanjskog suda, roditelj (koji je lišen prava na roditeljsku skrb) ovlašten podnijeti žalbu protiv rješenja kojim se nadomješta pristanak djetetova skrbnika za posvojenje (rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 5 Gž Ob-89/2024-2). Međutim, u istoj je procesnopravnoj situaciji postupka radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje djeteta, drugi drugostupanjski sud izrazio shvaćanje da roditelji djeteta (koji su lišeni prava na roditeljsku skrb) nisu stranke u postupku te da nisu niti ovlašteni podnijeti žalbu protiv rješenja kojim se nadomješta pristanak djetetova skrbnika (rješenje Županijskog suda u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2). To shvaćanje ovaj drugostupanjski sud temelji na odredbi čl. 192. ObZ-a prema kojoj je za posvojenje djeteta potreban pristanak njegova skrbnika u slučaju kad je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb (rješenje Županijskog suda u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2). Nadalje, sud naglašava da ako je skrbnik zaposlenik prijašnjeg centra za socijalnu skrb (sada HZSR-a) (što je u ovom predmetu slučaj), da sud donosi rješenje kojim nadomješta pristanak skrbnika za posvojenje djeteta, da pristanak roditelja lišenih prava na roditeljsku skrb nije obvezan niti potreban, da se roditelji samo informiraju o pokretanju postupka posvojenja te da roditelji mogu eventualno tražiti vraćanje prava na roditeljsku skrb ako su prestali razlozi zbog kojih su lišeni tog prava (rješenje Županijskog suda u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2).

U analizi pitanja je li roditelj (koji je lišen prava na roditeljsku skrb) stranka u postupku radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje djeteta, treba uzeti u obzir sljedeće:

1. *de lege lata* u hrvatskom pravu postoji razlika u pravnom položaju roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb te roditelja koji to nije po pitanju pristanka za posvojenje djeteta. Ako je roditelj lišen prava na roditeljsku skrb, pristanak za posvojenje daje skrbnik djeteta (čl. 192. st. 1. u vezi s čl. 188. st. 5. t. 2. ObZ-a). Iako pristanak roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb za posvojenje djeteta nije obvezan niti je on stranka (upravnog) postupka zasnivanja posvojenja, HZSR je dužan omogućiti tom roditelju da izrazi mišljenje o mogućnosti da dijete bude posvojeno, vodeći računa o tajnosti postupka posvojenja (čl. 209. st. 1., čl. 210. st. 2. i 4. ObZ-a). Uz to, u toj situaciji roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb, ObZ prepoznaje sudski izvanparnični postupak radi nadomještanja pristanka skrbnika djeteta ako je on zaposlenik HZSR-a ili ako skrbnik odbije dati pristanak za posvojenje djeteta bez opravdanog razloga (čl. 192. st. 3. i 4. ObZ-a). S druge strane, ako roditelj nije lišen prava na roditeljsku skrb, on daje pristanak za posvojenje djeteta (*arg. ex* čl. 188. st. 1. ObZ-a). Međutim, pristanak roditelja (u slučaju protivljenja i sl.) može nadomjestiti odluka suda u izvanparničnom postupku te je on stranka tog postupka (*arg. ex* čl. 493. st. 4. i 5. u vezi s čl. 436. st. 1. t. 2. ObZ-a);
2. pravozaštitna svrha postupka radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika ostvaruje se u nadomještanju pristanka, izjave tih osoba sudskom od-

lukom (usporedi: Maganić, 2014, 117–118).⁸ U postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje, dakle, ne donosi se odluka o zasnivanju posvojenja sa svim pravnim učincima koje ObZ uz nju vezuje, već se postupak iscrpljuje u ostvarivanju jedne pretpostavke za zasnivanje posvojenja, i to pristanka roditelja odnosno skrbnika. U tom smislu postupak radi nadomještanja pristanka skrbnika koji je zaposlenik HZSR-a izravno ne utječe na pravni položaj roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb, kao što bi to činila odluka o zasnivanju posvojenja. To zorno ocrtava i shvaćanje koje se javilo u austrijskoj doktrini u tumačenju pojma stranke u materijalnom smislu prema kojem odluka djeluje neposredno prema nekoj osobi onda kad ta odluka mijenja njezina prava i dužnosti tako da nakon toga nije potrebno donošenje još jedne odluke kojom bi se ta promjena potvrdila (Rechberger, 2013, 19). Stoga bi trebalo uzeti, *de lege lata*, da roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb nije stranka u postupku u kojem se nadomješta pristanak skrbnika za posvojenje djeteta;

3. međutim, potrebno je osigurati da je roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb informiran o pokretanju postupka posvojenja, da mu je pružena mogućnost izražavanja mišljenja, a što je, među ostalim, izrijeком postavljeno u odredbi čl. 210. st. 2.–4. ObZ-a. Na tom pragu su i međunarodni standardi izraženi u odredbi čl. 5. st. 4. EKPD-a (Council of Europe, 2008, 5).⁹ Roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb mogao bi tražiti vraćanje prava na roditeljsku skrb ako su prestali razlozi zbog kojih je lišen tog prava (čl. 176. ObZ-a). Okolnost da je pokrenut postupak radi vraćanja prava na roditeljsku skrb bio bi od prejudicijelnog značenja za postupak radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje djeteta (*arg. ex* čl. 176., čl. 188. st. 5. ObZ-a). Sud bi trebao odrediti prekid postupka radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje djeteta do okončanja postupka radi vraćanja prava na roditeljsku skrb ili ako se oba postupka vode pred istim sudom, spojiti te postupke te o njima odlučiti jednom odlukom (*arg. ex* čl. 346. ObZ-a; čl. 2. i čl. 21. ZIP-a; čl. 213. i čl. 313. Zakona o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77–35/91, Narodne novine, br. 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23). Također, okolnost da je pokrenut postupak radi vraćanja prava na roditeljsku skrb mogla bi se isticati u žalbi protiv rješenja kojim se nadomješta pristanak skrbnika za posvojenje djeteta, među ostalim, u sklopu općih rješenja novog ZIP-a koji je permisivan, uz propisane

⁸ Novi ZIP među posebnim izvanparničnim postupcima određuje postupak radi imenovanja, određivanje rokova i druge radnje u slučajevima kad se stranke nisu suglasile o imenovanju, a zakonom je propisano da će to učiniti sud, odnosno da će svojom odlukom nadomjestiti izostalu suglasnost stranaka o određivanju nekog roka ili o poduzimanju neke druge radnje (vidi: čl. 17.–18. ZIP-a). Vidi više: Dika i Maganić, 2023, 216.–217.

⁹ Vidi bilješku 3.

pretpostavke, i prema tzv. objektivno novim činjenicama i dokazima u žalbi (*arg. ex* čl. 346. ObZ-a u vezi s čl. 38. ZIP-a).¹⁰

4. ODREĐENA PITANJA PRVOSTUPANJSKOG POSTUPKA

U izvanparničnom postupku radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta, prema odredbi čl. 493. st. 4. ObZ-a sud je dužan saslušati roditelja, odnosno skrbnika čiji bi se pristanak trebao nadomjestiti sudskom odlukom, omogućiti djetetu da izrazi svoje mišljenje te prema potrebi saslušati druge osobe iz čl. 120. ObZ-a. Riječ je o osobama koje su bliske s djetetom, poput osoba koje su dulje vrijeme živjele u obitelji s djetetom te se skrbile o njemu (npr. udomitelji) ili braća, sestre, polubraća, polusestre, bake ili djedovi (*arg. ex* čl. 493. st. 4. u vezi s čl. 120. st. 1. i 2., čl. 363. ObZ-a). Izričkom je određena (i) dužnost suda da prije saslušanja roditelja koji je lišen poslovne sposobnosti u davanju izjava koje se odnose na osobna stanja na prikladan način upozna tog roditelja s pravnim i faktičnim posljedicama posvojenja (čl. 493. st. 5. ObZ-a).

Način na koji će dijete izraziti mišljenje, općenito njegov procesnopravni položaj uređen je općim odredbama ObZ-a koje se primjenjuju u svim obiteljskim i statusnim sudskim postupcima (čl. 358.–361. ObZ-a) te Pravilnikom o načinu pribavljanja mišljenja djeteta (Narodne novine, br. 123/15). Praksa primjene izvanparničnih postupaka javnopravne skrbi o djetetu, kao što je slučaj ovog postupka radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta, pokazuje da se djeca u načelu ne saslušavaju, u usporedbi s područjem (privatno)pravnih sporova o roditeljskoj skrbi (uz razvod braka) (usporedi: Aras Kramar, 2022, 595). Tako u predmetu radi nadomještanja pristanka skrbnika sud nije djetetu omogućio pravo na izražavanje mišljenja zbog niske kronološke dobi, nije proveo usmenu raspravu niti je saslušao druge stanke u postupku, temeljeći rješenje kojim se nadomješta pristanak na prijedlogu kojim je pokrenut postupak, pisanim dokazima uz prijedlog te očitovanju u pisanu obliku posebnog skrbnika djeteta (vidi više: Aras Kramar, 2022, 595). Dob djeteta ne bi smjela biti opravdanje da se dijete ne saslu-

¹⁰ U odredbi čl. 38. st. 3. ZIP-a riječ je o činjenicama koje bi bile nove u objektivnom smislu, tzv. *nova producta*, jer ih prvostupanjski sud nije mogao uzeti u obzir pri donošenju odluke. Te su činjenice, prema odredbi čl. 38. st. 2. ZIP-a nastale nakon donošenja prvostupanjskog rješenja. Činjenice koje nisu postojale u vrijeme donošenja rješenja uzet će se u obzir samo ako bi stranka, koja bi te činjenice mogla iznijeti u prijedlogu kojim bi se pokrenuo novi postupak, zbog toga mogla pretrpjeti znatniju štetu ili ako za to postoje koji drugi važni razlozi (čl. 38. st. 3. ZIP-a). Različita je procesna situacija kod subjektivno novih činjenica koje su postojale u vrijeme zaključenja prvostupanjskog postupka (tzv. *nova reperta*). Prema odredbi čl. 38. st. 2. ZIP-a, činjenice i dokazi koji su već postojali u vrijeme zaključenja prvostupanjskog postupka neće se uzeti u obzir, osim ako ih je stranka bez svoje krivnje propustila iznijeti odnosno predložiti prije donošenja rješenja. Vidi više: Dika, 2023, 71.–72.; Triva i Dika, 2004, 675.–676. Slična pravila o novim činjenicama i dokazima u žalbi sadrži austrijski AußStrG-e. Pritom znatna šteta iz čl. 49. st. 3. AußStrG-a postoji u slučaju opasnosti za interese osobe koja se štiti odnosno dobrobiti djeteta (Mayr i Fucik, 2006, 103.–104.).

ša (tako: Committee on the Rights of the Child, 2009, t. 20.–21.; Council of Europe, 2011, t. IV. D. 3.). Odbor UN-a za prava djeteta prepoznaje različite metode komunikacije s djetetom, uključujući i igru, govor tijela, izraz lica, crtanje i sl. preko kojih dijete pokazuje razumijevanje, izbore i preferencije te naglašava potrebu uzimanja u obzir, među ostalim, specifičnosti položaja djece koja imaju teškoće u oblikovanju mišljenja (Committee on the Rights of the Child, 2009, t. 21.).

Obilježje je postupka radi nadomještanja pristanka skrbnika odnosno roditelja za posvojenje djeteta u izostanku strogih formi koje se vezuju uz parnični postupak. U tom smislu sud je ovlašten i u onim postupcima u kojima je određeno održavanje usmene rasprave uzeti u obzir i sve ono što je izneseno izvan rasprave (čl. 440. st. 4. ObZ-a). Sud može i izvan rasprave izvoditi dokaze, strankama nalagati da dopune svoje navode te poduzimati druge procesne radnje (*arg. ex* čl. 440. st. 4. ObZ-a). Uzimajući u obzir značenje konvencijskog prava na zaštitu obiteljskog života, sud bi mogao odnosno trebao (i) izvan rasprave omogućiti djetetu da izrazi svoje mišljenje (npr. u ustanovi socijalne skrbi u kojoj je smješteno), općenito saslušati stranke (npr. roditelja koji je lišen poslovne sposobnosti te smješten u ustanovu) (*arg. ex* čl. 8. EK-a; čl. 440. st. 4. ObZ-a).

Uzimajući u obzir da, u načelu, sudskim postupcima radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta prethode (sudski) postupci u kojima se određuju mjere obiteljsko-pravne zaštite (poput oduzimanja roditelju prava da stanuje s djetetom i povjeravanja djeteta drugoj osobi odnosno ustanovi; vidi: čl. 485., čl. 149.–177. ObZ-a), otvoreno je pitanje bi li se u tom postupku (radi nadomještanja pristanka za posvojenje) mogli upotrebljavati rezultati izvođenja dokaza, poput razgovora s djetetom ili nalaza i mišljenja vještaka, koji su izvedeni za potrebe drugih sudskih postupaka (poput postupaka o mjeri obiteljskopravne zaštite). Dok (temeljni) hrvatski procesni zakoni (ZPP, ZIP u vezi s procesnim odredbama ObZ-a) o tome ne sadrže izričita rješenja, prema reformiranom slovenskom izvanparničnom postupku u obiteljskim i statusnim predmetima sud može upotrijebiti, neovisno o ograničenjima propisanim slovenskim Zakonom o parničnom postupku (slov. *Zakon o pravdnem postopku*, Uradni list Republike Slovenije, br. 73/07, 45/08, 45/08, 111/08, 57/09, 12/10, 50/10, 107/10, 75/12, 40/13, 92/13, 10/14, 48/15, 6/17, 10/17, 16/19, 70/19, 1/22, 3/22, 92/24; u nastavku: ZPP), kao dokaz i zvučne snimke ili vizualno-zvučne snimke razgovora s djetetom iz drugog sudskog postupka ili pisano vještačenje sastavljeno u drugom sudskom postupku ako ocijeni da se samo na taj način mogu pravovremeno zaštititi interesi djece i osoba koje se nisu u stanju skrbiti o svojim pravima i interesima radi teškoća u duševnom razvoju ili problema s duševnim zdravljem ili drugih okolnosti (čl. 48. st. 2. slovenskog Zakona o izvanparničnom postupku, slov. *Zakon o nepravdnem postopku*, Uradni list Republike Slovenije, br. 16/19; u nastavku: ZNP). U tom smjeru govore i međunarodne i europske smjernice o tome da se dijete ne saslušava više nego što je potrebno u različitim oficijelnim postupcima, odnosno da se izbjegne (dodatno) traumatiziranje djece (Committee on the Rights of the

Child, 2009, t. 24.–25.; FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2015, 41, 46, 49). U svakom slučaju trebalo bi osigurati načelo kontradiktornosti i (druge) standarde čl. 6. EK-a, pravo stranaka da se očituju na rezultate tako izvedenog dokaza, općenito na sve sadržaje koji mogu utjecati na sudsku odluku.¹¹

5. RJEŠENJE U POSTUPKU

Rješenje kojim se nadomješta pristanak roditelja, odnosno skrbnika za posvojenje djeteta konstitutivne je prirode (*arg. ex* čl. 493. st. 1. ObZ-a; Aras Kramar, 2022, 598). Sud izrekom rješenja nadomješta pristanak za posvojenje djeteta te njegovom pravomoćnošću dolazi do pravne promjene (*arg. ex* čl. 493. st. 1. u vezi s čl. 444. ObZ-a). Tako je izrijekom određeno i u odredbi čl. 198. njemačkog FamFG-a prema kojem je odluka koja zamjenjuje suglasnost ili pristanak za posvojenje djelotvorna stjecanjem pravomoćnosti. U slučajevima neposredne opasnosti (njem. *Gefahr im Verzug*) sud može naložiti neposrednu djelotvornost odluke (čl. 198. st. 1. FamFG-a; Keidel, 2009, 1247). Također, u sustavu ObZ-a sud može odrediti da pravni učinci odluke nastupaju prije pravomoćnosti (čl. 444. st. 2. ObZ-a). Pritom se pretpostavke u njemačkom i hrvatskom sustavu izvanparničnog postupka razlikuju. Prema općoj odredbi čl. 444. st. 2. ObZ-a sud može odrediti da pravni učinci odluke nastupaju prije pravomoćnosti ako je to potrebno radi zaštite osoba o čijim je pravima i interesima dužan osobito paziti tijekom postupka. Stoga bi i sud u izvanparničnom postupku radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika za posvojenje djeteta mogao odrediti neposrednu djelotvornost konstitutivne odluke kojom se nadomješta pristanak za posvojenje ako je to potrebno radi zaštite dobrobiti djeteta (*arg. ex* čl. 444. st. 2. u vezi s čl. 348. st. 1. ObZ-a).

Polazeći od mogućnosti neposredne djelotvornosti rješenja kojim se nadomješta pristanak skrbnika za posvojenje djeteta i okolnosti da roditelj koji je lišen prava na roditeljsku skrb može pokrenuti postupak radi njezina vraćanja, kao i od slučaja kad se rješenjem nadomješta pristanak roditelja koji je u međuvremenu podnio žalbu, važna je novina o privremenim učincima rješenja koju je ZIP unio u opće institucije izvanparničnog postupka. Prema čl. 34. st. 1. ZIP-a sud može odrediti da žalba ne odgađa učinak rješenja, uključujući i njegovu ovršnost, ako ocijeni da je to potrebno radi sprječavanja znatnije štete za neku od stranaka ili društvenu zajednicu. Privremeni učinci rješenja nastupaju dostavom rješenja stranki prema kojoj djeluju te ostaju na snazi do pravomoćnosti rješenja, osim ako se u međuvremenu ne ukine ili ne izmijeni drugim rješenjem (čl. 34. st. 2. ZIP-a). Međutim, ta se odluka o privremenim učincima rješenja, u biti ne-

¹¹ Za doktrinarne rasprave o prednostima i nedostacima rješenja o upotrebi, npr. nalaza i mišljenja vještaka koji je izrađen za potrebe jednog sudskog postupka u drugom postupku, posebice u kontekstu temeljnih procesnih načela, vidi više: Zoroska Kamilovska i Micevska, 2024, 95.–101.; u odnosu na parnični postupak vidi i: Dika, 2018, 633.–634.

posrednoj djelotvornosti (konstitutivnog) rješenja, može izmijeniti na prijedlog stranke, osobito ako učini vjerojatnim da bi zbog toga mogla pretrpjeti znatniju štetu koja se ne bi mogla otkloniti prihvaćanjem pravnog lijeka (čl. 34. st. 3. ZIP-a).¹²

ObZ propisuje posebne rokove za podnošenje žalbe te donošenje i otpremanje odluke o žalbi u postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje djeteta. Protiv rješenja donesenog u tom postupku stranke mogu podnijeti žalbu u roku od tri dana od dana uručjenja, odnosno dostave prijepisa odluke (čl. 495. st. 1. ObZ-a), dok drugostupanjski sud mora donijeti i otpremiti odluku o žalbi u roku od petnaest dana od dana primitka žalbe (čl. 495. st. 2. ObZ-a).¹³ Protiv pravomoćnog rješenja suda kojim se nadomješta pristanak roditelja odnosno skrbnika nisu dopušteni izvanredni pravni lijekovi niti druga pravna sredstva (čl. 495. st. 3. ObZ-a). Također, njemački FamFG isključuje mogućnost preinake pozitivnog pravomoćnog rješenja kojim se nadomješta pristanak odnosno suglasnost za posvojenje ili ponavljanja pravomoćnog postupka (čl. čl. 198. st. 1. reč. 4. FamFG-a; vidi i: Keidel, 2009, 1247).

6. UMJESTO ZAKLJUČKA: O PROJEKCIJAMA *PRO FUTURO* NA PODRUČJU POSTUPAKA POSVOJENJA

U cilju ubrzanja postupaka posvojenja, smanjenja kako broja djece tako i vremena na koje su ona izdvojena iz obitelji na temelju mjera obiteljskopravne zaštite, kao i podizanja razine zaštite prava na saslušanje svih sudionika s pravnim interesom, u ObZ je unesen posebni sudski postupak u kojem bi pristanak roditelja (odnosno skrbnika) za posvojenje nadomjestila odluka suda. Praksa primjene postupaka radi nadomještanja pristanka za posvojenje pokazuje da je u načelu riječ o postupcima u kojima pristanak skrbnika (jer je zaposlenik HZSR-a) treba nadomjestiti odluka suda. Također, analiza pokazuje da u tim postupcima – radi nadomještanja pristanka skrbnika zaposlenika HZSR-a, postoje različita shvaćanja (drugostupanjskih) sudova o tome tko su stranke u postupku, čime se hrvatski pravni sustav vraća na početnu poziciju pravne nesigurnosti kad je riječ o pitanju sudjelovanja i načina na koji se mora osigurati sudjelovanje roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb u kontekstu posvojenja djeteta.

¹² Austrijska procesna doktrina prihvaća (i) mogućnost neposredne djelotvornosti konstitutivnog rješenja. Uz to, odredba čl. 44. austrijskog AußStrG-a kao pretpostavku izmjene odluke o neposrednoj djelotvornosti rješenja, propisuje teške posljedice koje se ne bi mogle otkloniti niti uspjehom izjavljenog rekursa (Rechberger, 2013, 186). Hrvatski ZIP određuje (i) oficijelne ovlasti suda za izmjenu odluke o privremenim učincima rješenja u postupcima koji se pokreću po službenoj dužnosti i u postupcima u kojima je sud o nekim pitanjima ovlašten odlučiti po službenoj dužnosti (vidi: čl. 34. st. 4. ZIP-a).

¹³ O novim činjenicama i dokazima u žalbenom postupku vidi poglavlje 3.2., posebice bilješka 10.

Shvaćanje drugostupanjskog suda koje ističe nužnost da je i roditelj lišen prava na roditeljsku skrb stranka u postupku u kojem bi odluka suda trebala nadomjestiti pristanak skrbnika zaposlenika HZSR-a, u praktično-implimentacijskom smislu izjednačava njegov položaj s položajem roditelja koji nije lišen prava na roditeljsku skrb, a čiji bi se pristanak trebao nadomjestiti odlukom suda. Međutim, to shvaćanje zanemaruje okolnost da ObZ, *de lege lata*, razlikuje pravni položaj roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb te roditelja koji to nije u vezi s pitanjem pristanka za posvojenje djeteta. Pristanak roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb za posvojenje djeteta nije obvezan niti je on stranka (upravnog) postupka zasnivanja posvojenja, već je HZSR (samo) dužan dati mogućnost tom roditelju da izrazi mišljenje o mogućnosti da dijete bude posvojeno (čl. 209. st. 1., čl. 210. st. 2. i 4. ObZ-a). Uz to, shvaćanje o roditelju koji je lišen prava na roditeljsku skrb kao stranci u postupku radi nadomještanja pristanka skrbnika djeteta za posvojenje teško se može podvesti pod postavke procesne doktrine o pojmu stranke u materijalnom smislu. Shvaćanje o roditeljima koji su lišeni prava na roditeljsku skrb kao strankama postupka radi nadomještanja pristanka skrbnika za posvojenje otvara i pitanje načela jednakosti pred zakonom, uzimajući u obzir slučajeve roditelja koji su lišeni prava na roditeljsku skrb djeteta čiji skrbnik nije zaposlenik HZSR-a. U tim slučajevima, naime, sam skrbnik djeteta daje pristanak za posvojenje djeteta (*arg. ex* čl. 192. st. 1. i 3. ObZ-a); dakle, nije predviđen općenito pravozaštitni put u kojem bi se u svakom slučaju pristanak skrbnika djeteta nadomjestio odlukom suda.

Pravozaštitna svrha postupka radi nadomještanja pristanka roditelja odnosno skrbnika ostvaruje se u nadomještanju pristanka, izjave tih osoba sudskom odlukom. U postupku radi nadomještanja pristanka za posvojenje ne donosi se odluka o zasnivanju posvojenja sa svim pravnim učincima koje ObZ uz nju vezuje, već se postupak iscrpljuje u ostvarivanju jedne pretpostavke za zasnivanje posvojenja, i to pristanka roditelja odnosno skrbnika. Stoga postupak radi nadomještanja pristanka skrbnika koji je zaposlenik HZSR-a, kao što provedena analiza u radu pokazuje, izravno ne utječe na pravni položaj roditelja koji je lišen prava na roditeljsku skrb, kao što bi to činila odluka o zasnivanju posvojenja.

Postupkom posvojenja u znatnoj se mjeri zadire u konvencijsko pravo na obiteljski život.¹⁴ Stoga se u poredbenim sustavima germanskog pravnog kruga inzistira na jamstvima sudske zaštite u predmetima posvojenja.¹⁵ U tom sklopu riječ je o izvanparničnom postupku pravne skrbi o djetetu (usporedi: Keidel, 2009, 2–3; Maganić, 2008, 58

¹⁴ Iako nema prepreke da u javnopravnim postupcima skrbi o djetetu jedan dio postupka bude povjeren upravnom tijelu odnosno socijalnoj službi, nije u skladu s temeljem odredbe čl. 6. EK-a – pravom na pristup sudu – propisivanje cijelog postupka o pravima i obvezama građanske naravi u nadležnosti upravnih tijela. Tako ESLJP o nadzoru ministarstva nad odlukama u sustavu socijalne skrbi, vidi: M. D. i drugi protiv Malte, ESLJP, 2012, para. 53–58.

¹⁵ Za njemačko pravo, vidi čl. 186.–199. FamFG-a. Za austrijsko pravo, vidi čl. 86.–91. AußStrG-a.

et seq; Mayr i Fucik, 2006, 28–30). Nakon posljednje reforme slovenskog obiteljskog izvanparničnog prava i postupka, pod utjecajem rješenja germanskog pravnog kruga javnopravni predmeti skrbi o djeci, i to postupak zasnivanja posvojenja, premješteni su iz nadležnosti centra za socijalni rad u nadležnost suda u izvanparničnom postupku (vidi: Kraljić, 2018, 804–805; Rijavec i Ivanc, 2018, 1265–1280; Rijavec, 2017, 1285–1289).¹⁶ Uz postupovna jamstva u slučaju zadiranja u konvencijsko pravo na obiteljski život, odluke ESLJP-a u središtu imaju drugo bitno pitanje, i to načelo razmjernosti posvojenja, odnosno je li država prethodno poduzela sve odgovarajuće mjere.

Države imaju pozitivnu obvezu pomoći roditeljima u očuvanju obiteljskog života s djecom, posebice u okolnostima zanemarivanja djece čiji su uzroci u siromaštvu roditelja, odnosno lošoj financijskoj situaciji (Sandberg, 2019, 192). Siromaštvo, odnosno financijska situacija roditelja, prepoznata je u praksi ESLJP-a u kojoj se podcrtava da ona ne može opravdati izdvajanje djeteta iz obitelji (R. M. S. protiv Španjolske, ESLJP, 2013, para. 92). ESLJP je utvrdio povredu prava na zaštitu obiteljskog života iz čl. 8. EK-a i u slučaju kad su domaća nadležna tijela temeljila odluku samo na financijskim i socijalnim teškoćama podnositelja zahtjeva, a da mu nisu pružile odgovarajuću socijalnu pomoć (Akinnibosun protiv Italije, ESLJP, 2015, para. 83–84). U predmetu Soares De Melo protiv Portugala (2016, para. 118–123) ESLJP ističe povredu čl. 8. EK-a u okolnostima slučaja kad su glavni razlozi izdvajanja djeteta iz obitelji bili neadekvatni životni uvjeti, a da pritom domaća nadležna tijela nisu poduzela mjere kako bi se majci osigurao zajednički život s djecom. U predmetu Kocherov i Sergeyeva protiv Rusije (2016, para. 106), ESLJP naglašava da bi se nepostojanje vještina i iskustva u odgoju djece (u ovom predmetu oca s blagim intelektualnim teškoćama) samo po sebi teško moglo smatrati legitimnim razlogom za ograničavanje roditeljske skrbi ili stavljanje djeteta pod državno skrbiništvo. Stoga (i) o tim okolnostima treba voditi računa kod razvoja domaćeg sustava te kreiranja politika na području socijalne skrbi i obiteljskopravne zaštite.

Pro futuro, trebalo bi promišljati (i) u hrvatskom sustavu o prenošenju nadležnosti u postupcima posvojenja na sud u izvanparničnom postupku. Uz razlog postupnosti, u prilog tomu bi govorila i pravna sigurnost, posebice u kontekstu protivljenja, općenito izostanka pristanka roditelja za posvojenje djeteta, čiju bi izjavu trebala nadomjestiti odluka suda, osim ako je riječ o roditelju koji je nepoznat ili trajno nepoznatog boravišta. U kontekstu pozitivnih obveza države, na koje upućuje praksa ESLJP-a, nije dovoljno samo na normativnoj razini propisati mogućnost da sud uputi obitelj u odgovarajuće programe (vidi: čl. 157. st. 3. i čl. 166. st. 5. ObZ-a). Nužno je razvijati mrežu usluga i programa u sustavu socijalne skrbi kako bi se tijekom mjera obiteljskopravne zaštite koje rezultiraju izdvajanjem djeteta iz obitelji u praksi doista radilo na jačanju kapaciteta obitelji radi osiguranja zajedničkog života, odnosno povratka djeteta u obitelj.

¹⁶ Vidi: čl. 229. slovenskog Obiteljskog zakona (slov. *Družinski zakonik*, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22, 5/23, 34/24); vidi: čl. 121. i 122. slovenskog ZNP-a.

LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

1. Aras Kramar, S. (2022). *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga II.)*. Zagreb: Organizator.
2. Council of Europe (2011). *Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-friendly Justice*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
3. Dika, M. (2018). *Građansko parnično pravo. Utvrđivanje činjenica, VII. knjiga*. Zagreb: Narodne novine.
4. Dika, M. (2023). Osvrt na opći dio Nacrta Zakona o izvanparničnom postupku iz srpnja 2022. U: J. Barbić (ur.). *Reforma izvanparničnog prava* (str. 21.–87.). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
5. Dika, M.; Maganić, A. (2023). Nacrt prijedloga Zakona o izvanparničnom postupku – neka izabrana pitanja. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 44(1), 205.–223. DOI: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.44.1.9>.
6. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights (2015). *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
7. Guštin, M. (2023). The Impact of the European Court of Human Rights on the Adoption Procedure in the Republic of Croatia. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 44(2), 531.–559. DOI: <https://doi.org/10.30925/zpfsr.44.2.12>.
8. Keidel, T. (2009). *FamFG: Kommentar zum Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und die Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (16. izdanje)*. München: C. H. Beck.
9. Knol Radoja, K.; Šago, D. (2024). The right of children to be heard in Croatian civil law. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 8, 491.–514. DOI: <https://doi.org/10.25234/eclic/32289>.
10. Kraljić, S. (2018). *Družinski zakonik s komentarjem*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o.
11. Maganić, A. (2008). *Opće institucije izvanparničnog procesnog prava (komparativna analiza hrvatskog, austrijskog i njemačkog izvanparničnog procesnog prava) (doktorska disertacija)*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. Maganić, A. (2014). Novo uređenje obiteljskih izvanparničnih postupaka. U: J. Barbić (ur.). *Novo uređenje obiteljskih sudskih postupaka* (str. 89–119). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
13. Mayr, P. G.; Fucik, R. (2006). *Das neue Verfahren außer Streitsachen (3. izdanje)*. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels.
14. Rechberger, W. H. (2013). *Kommentar zum Außerstreitgesetz (2. izdanje)*. Wien: Verlag Österreich.
15. Rešetar, B. (2022). *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I.)*. Zagreb: Organizator.
16. Rešetar, B.; Lucić, N. (2024). Pravo djeteta na izražavanje mišljenja u pravu i socijalnom radu. *Dijete i obitelj u suvremenom društvu*, 1(1), 63.–92. DOI: <https://doi.org/10.25234/dosd/30470>.
17. Rijavec, V. (2017). Postopki v družinskih zadevah po sprejemu Družinskega zakonika. *Podjetje in delo*, 43(6–7), 1279.–1301.
18. Rijavec, V.; Ivanc, T. (2018). Primerjalnopravni pregled nepravdnih postopkov v družinskih zadevah v razvojni perspektivi. *Podjetje in delo*, 44(6–7), 1265.–1280.
19. Sandberg, K. (2019). Alternative Care and Children's Rights. U: U. Kilkelly; T. Liefwaard (ur.). *International Human Rights of Children* (str. 187–213). Singapore: Springer.
20. Schwab, D. (2009). *Familienrecht (17. izdanje)*. München: Verlag C. H. Beck.
21. Triva, S.; Dika, M. (2004). *Građansko parnično procesno pravo (7. izdanje)*. Zagreb: Narodne novine.

22. Zoroska Kamilovska, T.; Micevska, T. (2024). Same expert evidence in multiple court proceedings. U: D. Šago; M. Dika; A. Uzelac; E. Kunštek; G. Mihelčić; S. Aras Kramar; K. Knol Radoja; S. Čović Jurčević (ur.). *Zbornik radova X. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća* (str. 85.–112.). Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.

IZVORI PRAVA:

1. Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 1/10, 3/10.
2. Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 5/13.
3. Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 8/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17.
4. Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana) (engl. *European Convention on the Adoption of Children (Revised)*), Zbirka ugovora Vijeća Europe (engl. *Council of Europe Treaty Series - CETS*), br. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008. godine.
5. Savezni zakon o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima iz 2003. godine (Austrija) (njem. *Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, Außerstreitgesetz*), BGBl I, br. 111/2003.
6. Građanski zakonik iz 1896. godine (Njemačka) (njem. *Bürgerliches Gesetzbuch*), RGBl S, br. 195.
7. Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti iz 2008. godine (Njemačka) (njem. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*), BGBl I S, br. 2587.
8. Obiteljski zakon (Slovenija) (slov. *Družinski zakonik*), Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18, 22/19, 67/19, 200/20, 94/22, 5/23, 34/24.
9. Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne suradnje iz 2008. godine (Njemačka) (njem. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*), BGBl I S, br. 2587.
10. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20, 49/23, 156/23.
11. Zakon o izvanparničnom postupku, Narodne novine, br. 59/23.
12. Zakon o izvanparničnom postupku (Slovenija) (slov. *Zakon o nepravdnem postopku*), Uradni list Republike Slovenije, br. 16/19.
13. Zakona o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/77 – 35/91, Narodne novine, br. 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22, 155/23.
14. Zakon o parničnom postupku (Slovenija) (slov. *Zakon o pravdnem postopku*), Uradni list Republike Slovenije, br. 73/07, 45/08, 45/08, 111/08, 57/09, 12/10, 50/10, 107/10, 75/12, 40/13, 92/13, 10/14, 48/15, 6/17, 10/17, 16/19, 70/19, 1/22, 3/22, 92/24.
15. Pravilnik o načinu pribavljanja mišljenja djeteta, Narodne novine, br. 123/15.

SUDSKA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA:

1. Strand Lobben i drugi protiv Norveške, ESLJP, zahtjev br. 37283/13, presuda od 10. rujna 2019.

2. Kocherov i Sergeyeva protiv Rusije, ESLJP, zahtjev br. 16899/13, presuda od 29. ožujka 2016.
3. Soares De Melo protiv Portugala, ESLJP, zahtjev br. 72850/14, presuda od 16. veljače 2016.
4. Akinnibosun protiv Italije, ESLJP, zahtjev br. 9056/14, presuda od 16. srpnja 2015.
5. R. M. S. protiv Španjolske, ESLJP, zahtjev br. 28775/12, presuda od 18. lipnja 2013.
6. A. K. i L. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 37956/11, presuda od 8. siječnja 2013.
7. M. D. i drugi protiv Malte, ESLJP, zahtjev br. 64791/10, presuda od 17. listopada 2012.
8. Y. C. protiv Ujedinjene Kraljevine, ESLJP, zahtjev br. 4547/10, presuda od 13. ožujka 2012.
9. Neulinger i Shuruk protiv Švicarske, ESLJP, zahtjev br. 41615/07, presuda od 6. srpnja 2010.
10. X. protiv Hrvatske, ESLJP, zahtjev br. 11223/04, presuda od 17. srpnja 2008.
11. T. P. i K. M. protiv Ujedinjene Kraljevine, ESLJP, zahtjev br. 28945/95, presuda od 10. svibnja 2001.
12. W. protiv Ujedinjene Kraljevine, ESLJP, zahtjev br. 9749/82, presuda od 8. srpnja 1987.

SUDSKA PRAKSA ŽUPANIJSKIH SUDOVA REPUBLIKE HRVATSKE:

1. Rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 5 Gž Ob-89/2024-2 od 12. ožujka 2024.
2. Rješenje Županijskog suda u Varaždinu, 12 Gž Ob-36/2023-2 od 10. svibnja 2023.
3. Rješenje Županijskog suda u Zagrebu, 50 Gž Ob-1112/2017-2 od 9. listopada 2017.

IZVJEŠĆA I DOKUMENTI:

1. Committee on the Rights of the Child (2009). *General comment No. 12 (2009). The right of the child to be heard*. Geneva: Committee on the Rights of the Child. URL: <https://www.refworld.org/legal/general/crc/2009/en/70207> (pristupljeno: 20. listopada 2025.).
2. Committee on the Rights of the Child (2013). *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*. Geneva: Committee on the Rights of the Child. URL: https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf (pristupljeno: 20. listopada 2025.).
3. Council of Europe (2008). *Explanatory Report to the European Convention on the Adoption of Children (Revised)*. Strasbourg: Council of Europe. Dostupno: <https://rm.coe.int/16800d3833> (pristupljeno: 20. listopada 2025.).
4. Council of Europe/European Court of Human Rights (2024). *Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights, Right to respect for private and family life, home and correspondence*. Council of Europe/European Court of Human Rights. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_8_eng (pristupljeno: 20. listopada 2025.).
5. Vlada Republike Hrvatske (2014). *Konačni prijedlog Obiteljskog zakona iz 2014. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//151%20-%202.pdf> (pristupljeno: 20. listopada 2025.).
6. Vlada Republike Hrvatske (2015). *Konačni prijedlog Obiteljskog zakona iz 2015. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske. URL: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2015/246%20sjednica%20Vlade//246%20-%201.pdf?lang=da> (pristupljeno: 20. listopada 2025.).

Sladana Aras Kramar, Ph.D., Full Professor

Faculty of Law, University of Zagreb

E-mail: saras@pravo.unizg.hr

HAS THE LAW PROTECTION GOAL OF THE PROCEDURE FOR REPLACING CONSENT FOR THE ADOPTION OF A CHILD BEEN ACHIEVED?

Abstract

The Family Act of the Republic of Croatia from 2015 prescribes a non-contentious court procedure in which the consent to the adoption of a child that should be given by the child's parent or guardian, is replaced by a court decision. The introduction of this special court procedure was justified by the need to strengthen the right to be heard of all participants with a legal interest, and, more generally, by the necessity of prescribing judicial protection and its procedural guarantees as more appropriate, given that adoption constitutes a significant interference with the Convention right to family life. The non-contentious court procedure for replacing consent to the adoption of a child has also been recognised as a gradual step towards transferring jurisdiction over adoption proceedings to the courts, a reform that has already been implemented in Slovenia among Croatia's neighbouring countries. The substantive legal grounds on which parental consent may be replaced by a court decision partially overlap with those governing the non-contentious court procedure for the deprivation of parental care rights as a measure of family-law protection. Accordingly, under the doctrine, the procedure in which the consent of the parents to the adoption of a child is replaced by a court decision is referred to as a summary procedure for the deprivation of parental care rights. The aim of the paper is to discuss certain theoretical and implementation-practical issues of the procedure for replacing consent to the adoption of a child. In this context, the parties to the procedure will be analysed, and, related to that, procedural guarantees of the right to be heard, the evidentiary procedure, judicial decisions, and legal remedies. In discussing the procedural aspects of replacing consent to the adoption of a child by a court decision, account is taken of novelties at the normative level, the circumstance of the adoption of the Non-Contentious Procedure Act of the Republic of Croatia from 2023 as a general source of non-contentious procedure, (modest) case law and appropriate solutions of German and Austrian non-contentious law and procedure.

Keywords: *consent to child adoption, parent, guardian, non-contentious procedure, Family Act, Non-Contentious Procedure Act*